

Um Skopun, Álv og Finnbogarímu

Lærið, at hesi megnarorð um Skopunar bygd ikki eru komin á prent fyrri langari tíð síðan, sigur ein lesari blaðsins um røðuna, Jóhan Hendrik Winther Poulsen helt, tá 150 ára dagurin fyrri búsetingina í Skopun varð hildin í fjør summar. Sosialurin hevur fingið eitt eintak av henni og takkar høvundanum fyrri loyvi at prenta hana.

Góða samkoma, skopunarfólk og avbygdagestir!

Hetta er ein stórir dagur fyrri Skopunar bygd og tað fólk her býr, ja, fyrri land okkara alt. Vit eru saman komin til stórfríð hátíðarhald at fagna tí, at um hetta mundið fyrri hálvri aðru öld síðan setti fólk búgv her á staðnum. Skopunar bygd var stovnað - ella rættari sagt: stovnað av nýggjum. Bygdarráð og tann serliga hátíðarnevndin eiga tókk uppiborna fyrri, at alt er so væl fyrireikað og tilætlað. Tað er bæði gott og gleðiligt at bygdarfolkið í dagsins strevi fyrri tilveruni steiggar á eina lottu og rindar møðina í minninum um øll tey mongu, sum hesi hálvtannað-hundrað árinu hava gingið undan og slóðað fyrri teimum rúmliugu livskorum, ið vit nú njóta. Her hevur búð eitt knátt og raskt fólk, bæði kallar og konur, sum við sínum beru hondum og teim arbeiðsevnum, tey hava fingið frá skapans hond, lagt stóði undir hesa blómandi bygd.

Tann staður, sum vit her eru samankomin á, er av sonnum væl valdur til ein fólkafund og sambandi við bygdarhátíðina, tí her eru komnar fram í ljós leivdir av fornari búseting, sum tíðliga í tíðini er útaftrúð, hvi, vita vit einki um, tó at ein kann royna at gita um tað. Tá ið Eisenberg bóndi á sinni velti her í Álvabø, sum hesin staður eitur, kom hann niður á laðað grót og annað, sum bar vitni um, at her hevði fólk einaferð búð. Petur í Mattalág í Havn, sum ferðast her um við posti, sigst at hava fingið við sær ymsar lutir, eitt nú brot av einum málpotti, men tí verri hevur mær ikki eydnast at fáa hesar lutir at siggja, tað at eg havi gjørt royndir til tess. Tað er at vóna, at tað fer at eydnast fornminissavninum at fáa fatur á teimum. Seint í 1950-árunum, tá ið vegur varð lagdur norður á Berg,

komu menn aftur niður á grótlaðing. Fornfrøðingar gróvu undan eina toft við eldstaði og millum leysar lutir, ið funnir vórðu, var eitt málpottabrot, kanska av sama potti sum áðurnevnda brot var av. Tilíkir pottar hava í grannalondum verið í nýtslu frá um ár 1300 til fram um 1500. Tí kunnu vit siga við vissu, at her hevur fólk búð seint í miðöldini, men bústaðurin kann eyðvitað hava verið nógv eldri. Kønir menn ætla, at partur av toftini væl kann vera nógv eldri, ja, kundi verið úr víkingaöld. Hvi hann so er burturdeyður, kann vera ein spurningur, sum vit seta okkum við undran, tí vit sum her eru uppvaksin vita, at her er jú væl liviligt. Henda gata verður seint gítin, men sagnir eru um, at hervilgar drepstíttir hava herjað landið í forðum og lagt bygdir í oyði, og so kann eisini væl hava verið her. Tá ið so dýrmætur pottur er latin eftir við eldstaðin, er fólk helst ikki burturflutt á nárligan hátt, men okkurt óvanligt kann hava verið á vasi. Vit kundu ynskt okkum, at hesir steinar vildu latið frá sær teir loyndardómar, teir bóla yvir. Men so mikið siga teir okkum, at her hevur fólk einaferð livað og virkað, til vanlagnan vildi tað so, at staðurin skuldi doyggja út. Áhugamál um jarðarvirkisferti kunnu hava verið ein atvoldin í, at eingin settist her aftur. Tað, at hetta pláss lá væl fyrri til útróður, hevur neyvan gjørt tann mun í eini tíð, tá ið jørðin var fremsta livbjargin - tað sum sjógvurin gav, var virðismikið, men tó ikki annað enn eitt ískoyti. Men ógvuliga úttanhandu hevur tað verið, at tað skuldi vera mannleyst her við hetta týðningarmikla farsund millum syðra og norðara helming landsins. Tað gav eisini heimasandsmonnum og kirkjubømonnum tvífalt stríð, tá ið onkur skuldi hava flutning - bæði at flyta við bát um fjørðin og fylgja til gongu millum Sands og Skopunar. Henda toftin, sum er minni um gamlan mannabústað her, átti at verið betur umgingin, enn verið hevur, og tað er at vóna, at hetta hátíðarhald kann minna teir, sum ábyrgdina hava, at ganga frá hesum fornminni á semiliga hátt, so hetta kann vera ein fríðhagaður blettur.

Eins og flestum man vera kunnugt, er tað bert eitt av teimum gomlu kvæðum okkara, sum hevur evni úr Føroyum - her verður sjálvandi ikki hugsa um kvæðini, ið yrkt vórðu í fyrru öld og hesi.

Hetta kvæði er Sigmundar kvæði eldra. Men tað gamla kvæðið, sum ver navnið Finnboga rima, er at visa seg um menn og hendingar í Føroyum. Tað er varðveitt í 7 ymskum uppskriftum, og í tveimum teirra ljóðar fyrsta orðini soleiðis: Í Skopun býr ein menskur

mann, Álvur bóndi eitur hann.

Søgan í kvæðinum er í stuttum henda: Finnbogi, sum býr í Sikiloyggj, sum man vera Nólsoy, biður Álv, sum eyðsøka er ferjumaður, flyta seg, tí hann skal søkja sær moyggj. Teir ætla sær til Sands, men vinna ikki um Høvdasund, nýðast at halda undan til Skopunar, har teir draga bátin. Teir fara inn til Álv, sum tykist búgva einsamallur í húsi, og setast at drekka mjøð av skál. Tað verður heldur enn ikki ófríðligt, og endin verður, at ketilin stoytist niður í eldin, so hann kólnar út. Álvur fer eftir vatni, meðan Finnbogi roynir at fáa eldin at loga aftur, men illa gongst, tí brenni-viðurin er ikki turrur. Tá ið Álvur kemur aftur tekur hann eina oks, sum stendur upp við veggina og skal reiggja til Finnboga - ætlar helst at ræna teir ognarlutir, hann hevur í viðføri. Finnbogi varnast svik Álvs og hevur seg undan høgginum. Bæði at berjast. Endin verður tann, at Finnbogi drepur Álv og grevur hann í Grikkjulág. Finnbogi fer síðan til Sands, har hann hittir meður tvær í skemmu. Tær grata sárliga, helst av sorg um Álv, ið deyður er. Finnbogi fer síðan til Hákan jall í Noregi, men Álvur hevur verið jalsins maður. Jallurin er reiður, tí Finnbogi hevur dripið Álv og letur hann sum hevnd berjast við ein blámann, sum hann kortini basir og síðan royna seg á sundi, t.e. svimjandi móti eini hvítbjørn, sum hann eisini fær livið av. Tá bliðkast jallurin og tekur Finnboga í sína tænaustu.

Eg segði í áðni, at søgan í kvæðinum bert at visa seg fer fram í Føroyum. At so er, siggja vit av islendskari fornsegu, Finnboga søga hins ramma, har vit finna søguna í Finnboga rimu okkara aftur. Í søguni býr Álvur í eini oyggj, sum eitur Sandoy og liggur úti fyrri norsku strondini. Føroyingum dæmði væl at yrkja kvæði eftir islenskum søgum, og her hevur kvæðayrkjarin funnið frálíkt yrkisevni. Hann firir ikki fyrri at flyta søguna heim til Føroya - hugskotið hevur hann kanska fingið av, at í søguni býr Álvur í Sandoy - hvi so ikki lata hann búgva her í oynni, meira at siga í Skopun, sum helst tá longu hevur verið avtoftað, men húsatoftrir hava kanska verið sjónligar her í Álvabø. Hetta staðarnavnið kann eisini hava gjørt sitt til, at kvæðayrkjarin hevur sett Álv niður her. Men hetta navnið Álvabour kann ikki vera komið av mansnavninum Álvur, tí so hevði tað verið Álvsbour, men man heldur vera komið av teimum yvirnáturligu verum, sum vóru kallaðar álvar, eitt slag av huldufólki. Í Føroyum eru ikki so fá staðarnøvn nevnd eftir álvarum, t.d. allir Álvheygarnir, sum tey hava trúð, at álvar búa í. Álvabour hevur tað merkt: bústaður hjá álvarum. Tann niðurvallaða toftin her kann hava elvt til navnið. Væl hevur kvæðayrkjarin dugað at laga søguna eftir umstøðum her á landi, serliga í Skopun. So okkum er kortini ogn í, at Skopun er nevnd við navni í hesum forna kvæði, hóast Álvur var norðmaður og Finnbogi islendingur. Annars er eingin missur í hesum Álvi fyrri okkum, tí hann var satt illmenni, ið legði á gest sín við tí í hyggju at drepa hann og ræna frá honum fæ hansara. Soleiðis dámar okkum ikki at hugsa um Skopunarmenn. Tí er tað nakað, sum eyðkennir teir, so er tað tað, at teir eru fryntligir og blíðir við øll, ið higgar koma.

Skopun er merkilig navn. Ikki er full víska fyrri, hvat tað merkir. Seinni parturin av navninum -un er helst stytting av høvn, ið er gamal formur av

eftir Jóhan
Hendrik
Winther-Poulsen

orðinum havn, eins og í bygdarnavninum Saksun. Jákup doktari Jakobsen helt, at fyrri partur av orðið skopa, gamalt orð fyrri eyskar, ið kundu sipa til skerini bæði, Stóra og Litla Sker, ið kundu verið lík einum holvdum eyskari. Í Noregi er ikki óvanligt, at sovrðin sker fáa navn eftir árunaðum iløtum. At menn hava roknað Skopun fyrri havn, skilst av einum orðini í uppskrift Jákups Nólsee handelsforvaltera av Finnbogarímu, sum eg umræddi í áðni. Tað ljóðar soleiðis: »Kastaðu akker fram um stavn/tóku land í Skopunar havn.« Tá sá alt óðrvisi út her við strondina enn í dag - eingin verkfrøðingur úttan Várhara sjálvur hevði sett spor eftir seg. Og enn er spurningurin um Skopunar havn brennandi, og tað er at vóna, at hann verður loystur so væl, sum tað á nakran hátt er gjørligt við teim snildarráðum, sum í dag eru til taks, tí havnin er livaðin hjá hesi bygd, sum mein enn flestar aðrar hevur hjall sín á sjónum.

Hetta fríða pláss, sum var so týðandi fyrri samferðsluna, lá so óbygt til fyrri hálvtannað hundrað árum síðan. Um tað mundið var ein nýggj landnámsstíð her í Føroyum. Folkatalið var farið at kvinka upp eftir, og umráðandi var at fáa nýggjar bygdir á fótur, har lendi var til, og Skopun var eitt av teimum staðum, sum landsins ráðandi menn høvdu áhuga fyrri at fáa fólk at búgva - fyrst og fremst við tí í huga, at lætta um hjá ferðafólki og teimum, sum tey skuldu flyta. Tí fingur teir, ið her settust fyrstir, álagda skyldu til at hýsa ferðafólki fyrri ávísu samsýning.

Sum tíðin leið fór fólk so smátt at flyta higar, tí her royndist liviligt.

Hvussu bygdin vaks, og hvørji tey fólk vóru, ið higgar komu, skal eg ikki gera nakað burturúr her, men kann í sambandi visa til tann forvitnisliga bóklingin eftir Ólav Clementsen. Eitt, sum treytandi tilflutningin, var, at nú vóru yngri bóndasynir og -døtur farin at hugsa um at flyta burtur av gørunum, og í bygd sum Skopun eygndu tey eina framtíð, helst í smáum korum, men kortini fræls í egnum búgvi. Soleiðis er ein stórir partur av Skopunarfólki settadur frá Koltursfólki, ið flutti higar - undarligt at hugsa sær, at henda bygd nú telur um 600 fólk, men í teirri oyggj, sum læt so nógv av fólk higar, og sum fyrr var eitt valapláss, er nú bert eitt fáment húski eftir. Hetta er ein vanlig göngd nú á døgum, at gamlar høvuðs-

